

Votre Programme Matmidim – Chiour **GUIMEL**

Parashat Chemot – du 3 au 7 Janvier 2021

ת"סד

Matmidim

Programme d'étude Mondial

Sujet de la semaine :

**« Gueder » des
Birkot Hanéhénin**

Cette semaine, nous continuerons l'étude des Birkot Hanéhénin. Nous nous pencherons plus précisément sur **le Gueder de la Mitsva**, c'est-à-dire la définition de ses caractéristiques. Nous devons savoir si ces Brah'ot ont un Gueder de Mitsva positive, celle de louer Hachem pour pouvoir consommer un aliment ; ou bien un Gueder de solution pour éviter une Mitsva négative, l'interdit de manger sans Brah'a.

Pour cela, nous étudierons plusieurs lois, sans trop approfondir, mais plutôt avec cette grille de lecture, afin de nous concentrer sur la définition du Gueder.

L'implication Halah'a se retrouve plusieurs fois dans les décisionnaires, notamment pour savoir si l'on peut consommer un aliment lorsqu'on a une impossibilité de réciter la Brah'a.

Pour commencer cette nouvelle Souguia il est nécessaire de reprendre rapidement ce qui a été dit dans la Guemarra de la semaine dernière concernant la source des Birkot Hanéhénin (Brah'ot 35a)

Bon Limoud sur Matmidim !

Tephila avant le Limoud

יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אפשל בדבר הלכה, וישמחו בי חברי, שלא אמר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מתר אסור ולא על אסור מתר, ולא יפשו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. כי יי' תן חכמה מפיו דעת ותבונה. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

Tephila après le Limoud

מודה אני לפניך יי' אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש. ולא שמת חלקי מיושבי קהלות. שאני משכים והם משכימים. אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העולם הבא, והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת. אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך.

Programme du Dimanche

1. Le Din de Safeq Brah'ot dans les Birkot Hanéhénin

(Pouvoir formuler une Bénédiction de Consommation lorsque l'on a un doute)

Commençons tout d'abord par comprendre la différence d'opinion entre Rachi et le Maharsha concernant l'interdit de consommer sans Brah'a, qui pourrait bien s'expliquer par une Mah'loket dans le Gueder.

לה: כיצד מברכין פרק שישי ברכות

רש"י

גוזל להקב"ה. את זרמתו: ונסת ישראל. שכשחטאו הפירות לוקין: אין פשע. ולפי שהוא מיקל רואים האחרים ולמדין ממנו לעשות כן ליהנות מן העולם בלא זרמה ולכך נקרא זה המיקל חזר לאיש משחית: לירבעם בן נבט. שחטא והחטיא את ישראל כך הוא חוטא ומחטיא: זומן שעושין רלונו. הדגן

כאן לאחר ברכה א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ו בלא ברכה כאילו גזול להקב"ה וכנסת ישראל שנא' גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב"ה שנא' הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנא' שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אמך מאי חבר הוא לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים: ר' חנינא בר

מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף לה עמוד א

ל"ק כאן קודם ברכה כו'. וענינו כי הכל ברא לכבודו ליתן לו כבוד מעין ברכותיו אבל ליהנות בלא ברכה אין כאן כבודו ועדיין שלו הוא ומה שפירש"י גבי כאלו גזול להקב"ה את ברכותיו כו' א"צ אלא גזול ממש להקב"ה אותו דבר שאוכל ונהנה ממנו דקודם הברכה שלו הוא ולגבי כנו" צריך לפרש כן שגזול ברכתן שהפירות לוקין כפירש"י [...].

Source de « Safeq Dérabanan Lakoula » dans les Brah'ot :

מי שמתו פרק שלישי ברכות כא.

אמר רב יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא מתיהב רב יוסף³ ובשכבך ובקומך

חיכה נמפרך מה נמורה שכן חיי העולם הבא: ק"ש דרבנן. לקמן פריך לה: אמס ויליב דאורייתא היא. שמזכיר זה יציאת מצרים דחיובה דאורייתא היא דכתיב למען תזכר את יום לאתך מארץ מצרים (דברים מ):

רא"ש מסכת ברכות פרק ג סימן טו

טו [דף כא ע"א] אמר רב יהודה(כ) אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא(ל) ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר. מ"ט קסבר אמת ויציב דאורייתא(מ) ק"ש דרבנן. מכאן פסק **בשאלתות דרב אחאי** דכל ברכות דרבנן אי מספקא ליה אי אמרן אי לא אמרן אין צריך לחזור ולאומרן

Comment comprendre la formulation de « Ein Tsarih' » du Chéiltot ?

Voir la compréhension du Nishmat Adam, qu'il admet être toutefois contre celle des décisionnaires. Quelle explication proposez-vous ?

נשמת אדם חלק א כלל ה סעיף א

(Le Nishmat Adam développe longuement ce point mais cela concerne plus une autre Souguia de Brah'a Chéina Tsarih'a que nous ferons plus tard Beezrat Hachem. Nous rapportons ici le passage qui nous interesse principalement)

[...] ולכן נ"ל דלכ"ע אינו עובר אלא כשיזכיר השם בלא שום ברכה, או אפילו בברכה רק שאומר בדרך צחוק והיתול, דבזה מסיר יראתו מפניו. אבל אם מברך להודות לה' שברא פרי העץ אף כשלא יאכל כלום, אין כאן איסור דאורייתא כלל, אלא דרבנן אסרו. ואפי' אם כבר נפטר בברכה, אסור לגרום ברכה, כדאיתא ביומא, ואסור להוסיף ברכות אלא מה שתיקנו. ומחמת ספק סבירא להו לתוס' דאינו חייב לחזור, אבל אם ירצה, רשאי [...]

ולפי זה כיון שהתוס' והר"ן ותה"ד בשם גאונים כתבו בהדיא דאינו אלא מדרבנן, ובספק מותר לברך לכתחלה, וכן משמע דעת השאילתות, וכן כתב החינוך להדיא, וכן יש לפרש דברי הרמב"ם, וא"כ אני תמה על כל האחרונים דאסרו לברך מספק, ומכל מקום ח"ו להקל נגד כל האחרונים

Programme du Lundi

Etudier la Guemarra suivante brièvement, l'essentiel étant ce qui est dit dans Tosfot

מאימתי פרק ראשון ברכות יב.

פשיטא יהיכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך אדעתא דשכרא וסיים בדחמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא אלא היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא (א) פתח וברך אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא מאי בתר עיקר ברכה אזלינן או בתר חתימה אזלינן ת"ש ישחרית פתח ביוצר

רש"י

עכו"ם ט: פתח בדשכרא וסיים בדחמרא. תחלת הברכה אמר ע"מ שהכל וכיון שהגיע למלך העולם זכר שהוא יין ואמר פרי הגפן פשיטא לן דינא דהא אפילו סיים כל הברכה כדעת פתיחתה ואמר שהכל יצא על היין דתנן וכו': אלא קא מציעא לן פתח אדעתא דחמרא כדי לסיים בפה"ג וכשהגיע למלך העולם זכר שהוא שכר וסיים שהכל מהו: צמר עיקר ברכה אזלינן. ועיקר ברכה אדעתא דיין נאמרה והיו כמו שסיים ביין ואין ברכה היין מוליאה ידי ברכת שכר שאין השכר מן הגפן: פתח ביוצר

תוס'

שהיה שכר סיים שהכל: לא לאתווי נהמא. ופירש רב אלפס השתא דלא אפשיטא בעיין אזלינן לקולא ואפילו פתח בדחמרא וסיים בדשכרא יצא. ור"י ה"א אומר * לחומרא דלריך לדרך פעם אחרת ומיהו היה אומר ר"ח אם היה

רי"ף מסכת ברכות דף ו עמוד א

מאי בתר פתיחה אזלינן או בתר חתימה אזלינן ולא איפשיטא ולקולא עבדינן ולא מהדרינן ליה דספיקא דרבנן לקולא

Etudier le Even Haozer sur le Choulhan Aroukh suivant, qui a tranché comme ר"י de refaire la Brah'a sur une question qui est en Mah'loket dans la Guemarra

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריד סעיף א

כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות אינה ברכה, ואם דילג שם או מלכות, יחזור ויברך; ואפי' לא דילג אלא תיבת העולם לבד, צריך לחזור ולברך, דמלך לבד אינה מלכות

אבן העוזר אורח חיים סימן ריד סעיף א

[...] דר"י לשטתו דפסק בסוף פ"ק דברכות דף י"ב [ע"א תוספות ד"ה לא] גבי בעיא דפתח בשיכרא דאזלינן לחומרא בספק ברכת הנהנין, ועל כרחק טעמו כיון דאסור להנות מעולם הזה בלא ברכה לכן אסור להנות עד שיחזור ויברך ברכה גמורה, ועל כן נקט דינו דמלך בלא העולם בברכת המוציא והחמיר בספקו כפי שטתו. אבל

אנן דקי"ל ספק בברכת הנהנין ג"כ להקל אזלינן, לכן פסקו הפוסקים הנזכרים לעיל דלא כהתוספות, ודברי שו"ע צ"ע

Etudier ce Maharsha qui sera rapporté par Rabi Akiva Eigner pour expliquer l'avis de Tosfot

מהרש"א חידושי הלכות מסכת פסחים דף קב עמוד א

[...] ואני אומר דלא שייך הברכות אינן מעכבות אלא בברכת המצות אבל בברכת הנהנה כי הכא אסור לאכול בלא ברכה דכאלו מעל ולהכי הוה קולא דלא יברך כרבנן ודו"ק

רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן רט סעיף ב

[...] דס"ל ס' ברכות להקל והיינו בברכת המצות אבל בברכת הנהנין אם מסופק אם נפטר המאכל בברכה או לא אסור לאכול וכאלו מעל א"כ בעלמא במסופק אם ברך על המאכל א"א לו לחזור ולברך דשמא כבר ברך וגם אסור לאכול דשמא לא ברך והכא אם נפסוק דלא יברך שנית יהא אסור לאכול ויהיה הברכה שברך בוודאי ברכה לבטלה. ואם נפסוק דמברך שנית ג"כ לא הוי רק ברכה א' לבטלה. ואין הפרש בין יחזור ויברך בין שלא יחזור ויברך דבין כך ובין כך הוי ברכה א' לבטלה. שפיר הדין דיברך שנית ויאכל והרי"ף והנך פוסקים דפסקו בהך דינא ס' ברכות להקל וישתה בלא ברכה. צ"ל דגם ברכת הנהנין ס' ברכות לקולא. היינו דמותר לאכול בלא ברכה שנית ודלא כהרשב"ם ועכ"פ אין כאן תימא על הרי"ף די"ל כו'. אח"כ ראיתי באבן עוזר לקמן רי"ד שכ' במלות קצרות דר"י לשתיה דפסק בשכרא דאזלינן לחומרא בס' ברכות הנהנין ואפשר דכוונתו למה שכתבנו

גליון הש"ס

תוס' ר"ה לא בוי לחומרא
בו ולא שייך הכא לומר ספק
ברכות לקולא ויבמג"א סימן
ר"ט ס"ק ג' הקשה קן
דכנר כתב הרש"א בפסחים
קב ע"א צפ"י רש"ס ד"ה
להודיען כחו. דל"ש כן אלף
בברכת המצות דהברכות אינן
מעכבות. אלף בברכת הנהנין
אסור לאכול בלא ברכה ע"ש.
ולא הוי כהן חשש ברכה
לנטלה. דל"ש לא יברך יהא
אסור לו לשמות. אח"כ ראיתי
באבן עוזר (סימן רי"ד)
שכ"כ מסביר דנפשיה ולא
הניא דברי הרש"א. ועי' מ"ש
לקמן (מ"ט ע"ב) בתוס'
ד"ה ר"מ: בא"ד שאמר

Une autre façon d'expliquer Tosfot :

ספר כלבו סימן כד

וכתב הרב בעל התוספות ז"ל דכיון דברכת הנאה לפניו אסמכוה רבנן אקרא דקדש הלולים כמו שאמרו רז"ל אסור ליהנות מן העולם בלא ברכה וכל הנהנה בלא ברכה כאלו נהנה מקדשי שמים משום לה' הארץ ומלואה, כיון שכן האי מאן דמספקא ליה אם ברך אם לא ברך ועדיין הוא אוכל, חוזר ומברך, וכל שכן שכח ולא ברך דחוזר ומברך, ואפילו בהנאה פחות מכזית צריך לברך לפניו, ספק ברך לאחריו ספק לא ברך לאחריו, בכל ז' המינין שהן מן התורה חוזר ומברך, אבל בשאר המינין אינו חוזר ומברך, נשלמו הלכות ברכות הנהנין ת"ל

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף לה עמוד א

וכל הנהנה מן העולם בלא ברכה מעל והוא שדרשו לה' הארץ ומלואה וכתוב והארץ נתן לבני אדם כן קודם ברכה כן לאחר ברכה ובתלמוד המערב אמרו אמרת לה' ה' אתה טובתי בל עליך אם אכלת וברכת כביכול כאלו משלך אכלת ומ"מ בתוספות כתבו שאחר שסמכוה מן המקרא וכן שעשאוהו כמזל בהקדש מדכתיב לה' הארץ אם שכח ולא ברך או אפי' ספק ברך ספק לא ברך ועדיין הוא אוכל חוזר ומברך ואין צריך לומר ברכה לאחריה של ז' המינים שהיא תורה

Programme du Mardi

Etudier le Kehilot Yaakov 'ה יומן jusqu'à l'endroit indiqué (la suite est optionnelle)

יח קהלות ברכות סימן ז יעקב

הגרעק"א ז"ל בגליון הש"ס דלא שייך הכא לומר ספק ברכות לקולא [ובמג"א סימן ר"ט סק"ג הקשה כן] דכבר כתב המהרש"א ז"ל בפסחים ק"ב ה' צפ"ה דברי הרשב"א ז"ל ד"ה להודיעך כוחו, דלא שייך לומר כן (דספק ברכות להקל) אלא בצרכת המצוות דהברכות אינם מעכבות, אבל בצרכת הנהנין אסור לאכול בלא ברכה ע"ש ולא הוי כאן השגשג ברכה לבעלה דאם לא יברך יהא אסור לו לשתות. [לכאורה כוונתו ז"ל דכיון דה"א לי לאכול בלא הברכה ממילא כשמברך אין זה כלל "לבעלה" דהא ה"א ברכה מעשרתו באכילה ושוב הראוני צחי מרן הגרעק"א ז"ל לאר"ה סי' ר"ט שביאר באופן אחר דמאחר שאסור לו לאכול אם כן אם לא יאכל הרי ודאי נשארה הברכה ראשונה לבעלה, ואם יברך ויאכל ג"כ לא יהא אלא ברכה אחת לבעלה ואין חילוק בין נתיר לו לברך ולאכול לבין לא נתיר לו לברך ולאכול דממ"נ ברכה אחת יהא לבעלה ולא יותר וכל כה"ג שריין ל"י לברך ולאכול ע"ש וסברא זו ללי"ט דאי מספק אין לברך אפילו היכא שנלא זה א"א לאכול, לכא"י ראוי לומר מאי דהוה הוה ועכשיו הוי ספק ברכות לבעלה דשמה מה שיאמר עכשיו הוא לבעלה ולריך עיון]. אח"י ראיתי באבן העזר סי' רי"ד שכתב כן מדנפשי ובר' א"י דברי מרן הגרעק"א ז"ל בגליון הש"ס.

ודבריו ז"ל לריכין ביאור דפשוטו כמו דבברכות המצוות לא יברך מספק מטעמה דכן מדרבנן ולקולא הלא מה"ט נמי אין לומר בצרכת הנהנין שבמקום ספק אי צריך אסור לו לאכול דהא איסור זה דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה נמי אינה אלא מדרבנן דרק צהמ"ז לאחר [ולכמה פוסקים ברכה התורה לפני] הוי דאורייתא ושאר ברכה הנהנין דרבנן, וכללל הוא דספק דרבנן לקולא ומה זה שכתב מרן הגרעק"א ז"ל דאין כאן השגשג ברכה לבעלה משום דאסור לו לשתות אם לא יברך ולמה יהא

דפסחים דהניח פסה אין נאכל אלא בלינה ואינו נאכל אלא עד חלות ואין חייבין עליו משום נותר ואין מהשגשג פוסלת בו משום פגול עד שיעלה עמוד השחר ע"כ החוספתא. ואכן יש לדחות דהאי חוספתא קאי אליבא דרע"ק דסבר שהפסה נאכל מדאורייתא עד הצוקר ורק רבנן הוא דעביד הרחקה עד חלות ולדידי ודאי אין חייבין עליו משום נותר ואין מפגלין במהשגשג על אוחו זמן עד הצוקר. אלא דכ"י לשיטת הרמב"ם ז"ל דסובר שבס' בפסח עשו הרחקה עד חלות אבל לשיטת הרשב"א ז"ל בסוגיין שכתב דרע"ק לא עבדו רבנן הרחקה כלל עד חלות ע"ש א"כ ע"כ ה"א חוספתא אליבא דראב"ע ומבאר דגם לראב"ע אינו נעשה נותר רק בעתוה"ש.

סימן ה

בענין ספק ברכות

התוס' דיי"צ ד"ה לא לאחויי כ"י על הא דאיבעיא לן היכא דנקיט כסא דשיכרא וקסבור חמרא ופחה אדעתא דחמרא כ"י, וכתבו התוס' דרב אלפס ז"ל פסק דהשתא דלא אישטימא בעיין אזלין לקולא ואפילו פחה בדחמרא וסוים בדשיכרא יאל. ורבינו יאחק ז"ל היה אומר לחומרא לברך פעם אחרת כ"י עכ"ד החוס' אשר צודאי קשה טיבא דהא ספק ברכות להקל כדמוכח לקמן דכ"א דבהא דאמר ר"י ספק אמר אמת ויניב ספק לא אמר הוצר ואומר מפרש בגמרא טעמה משום דאמת ויניב דאורייתא (משום הזכרה יליאה מלריס) וכמש"כ שם הרא"ש ז"ל צפ"ג סי' ע"י צ"ט בשאלות דמכא מוכח דכל ברכות שחייבין מדרבנן ספק אמר ספק לא אמר אינו חוצר ומברך, וכיכי כתבו כאן החוס' דמספק יש להחמיר ולברך. ולתרוץ את זה כתב כאן

ק ה ל ו ת ב ר כו ת ס י מ נ ה י ע ק ב י ט

ואין לחוש כלל שמא הוא ברכה לבטלה דכל שמחוייב בה יהי מחיבו טעם שיהי כבר אין בה ענין ברכה לבטלה כלל שכבר אינו "לבטלה" מאחר שחייב בה וכמש"כ כ"ז הגרעק"א ז"ל בתשובה סימן כ"ב ע"ן שם. (ואע"פ שדברי רעק"א ז"ל שם הם לדעת הרמב"ם ז"ל ומשמע לפאורה שהחוס' דריב דלי"ג שהביא שם לית לכו סגרא זו ע"ש מ"מ שפיר י"ל דרבינו יצחק הזקן ז"ל קאזי כהן נשיטה זו) וה"ל בצרפת הנהגין כשיש בו ספק כיון דמלך ספק דרבנן יש לחייבו לברך מטעם דהוי דבר שיש לו מחירין וכי"ל שפיר חייב לברך וממילא אין כאן חשש כלל מטעם ברכה לבטלה דכל שהדיון טהן שאריך לברך שוב אין כאן ברכה לבטלה כלל וכי"ל.

ואין להקשות דא"כ גם בשאר ברכות שאינם ברכה הנהגין למה מקילינן בספיקן הא בידו לברך בקל וכו"ל דשיל"מ ויתחייב מספק וממילא כשיתחייב לא יהא לך ברכה לבטלה כלל, דזה לק"מ דנראה שדיון זה דשיל"מ גם בדרבנן ספיקו אסור אינו אלא בספק "איסור דרבנן" אבל בספק "מאור דרבנן" לא מחמירין בספיקו אפי' כשבידו לעשות על לך היתר, ור"ה לזכ מהא גופא דמוכח דרכ"א דבבבבב דרבנן לא מחייבין ל"י לברך מספק וכדבוכיה בשאלות כ"ז מסוגיא דרכ"א דאמר"ה שהא דמחייב רב יבדא בספק אמר למה ויליב הוא משום דקסדר למה ויליב דאורייתא וכי"ל.

וכן מוכח ממש"כ החוס' מנחות דס"ו ד"ה זכר דיכול לברך על ספיה"ע צנין השמשות כיון שהוא ספיקא דרבנן ע"ש וע"ן צש"ע א"ח סימן תפ"ע ס"ב ובמג"א ובמ"ב שם.

ועוד נ"פ לפאורה דיסוד ענין דשיל"מ הוא שאוחזו דבר ענמו שרופה להחיר מטעם ספק דרבנן לקולא או מטעם ציטול יכול להשיג אותו דבר בהיתר ברור בלא ספק כדפי' רש"י ז"ל בבבבב ד"ב ע"ב ד"ה אפי' צאלף ל"ב ע"ש [כגון שיאכל הביצה שנולדה

אסור לו לשתות בלא אינו אלא ספיקא דרבנן ולקולא.

ושר"ר בח"י רעק"א ז"ל לסימן ר"ט שכחצ בענמו סגרא זו לדעת הר"י"ף ז"ל ודעמי' שסברי דיאכל בלא ברכה שזכו משום דגם איסור זה שאסור לאכול בלא ברכה אינו אלא מדרבנן וספיקו לקולא, וקשה למה דעת הרש"ש ז"ל והר"י ז"ל לאסור האכילה וכו' ספ"ד"ר לקולא.

ונראה דנדקו מאוד דברי הגרעק"א ז"ל דדיון זה דספק דרבנן לקולא יש בו היעוק דכל "מג"ב" דרבנן ספיקו לקולא בכל אופן אפילו אין בו הפסד ולא עורה וכמו שיתבאר בעה"י אבל ספק "איסור" דרבנן לא שרינן אלא א"כ יהא ל"י פסידא א"י עורה גדול לתקן אבל בדליכא פסידא ולא עורה גדול אסור גם בספיקא דרבנן עד שיחקן. והכי מנבאר בבבבב ר"ש צ"ה ג"ו צ"ה שנודה צו"ע דתניא וספיקא אסורה ומסקינן טעמא משום דכו"ל דבר שיש לו מחירין ודשיל"מ אסור גם בספיקא דרבנן עיי"ש ברי להדיא דספק דרבנן לתומרא היכא דיכול למיכלינכו בהיתר וה"ל כיון שיכול לחזור ולברך ואין צוה ערחה גדולה הא כו"ל דשיל"מ שאפילו בספק דרבנן הוא אסור עד שיצרך.

וא"ת הכא לא הוי דשיל"מ דאין זה בגדר יכול לברך מאחר דיש כאן ספק ברכה לבטלה, ומאי חזית להחמיר בספק איסור דרבנן שלא יהא רשאי לאכול עד שיצרך ולהכניסו ע"י זה בספק איסור ברכה לבטלה אדרבא נחמיר שלא יצרך מחשש ברכה לבטלה וממילא יהא רשאי לאכול בלא ברכה דשוב לא יהא דשיל"מ וי"ל דאין זו טענה שכל איסורא דברכה לבטלה לא הוי אלא בדבר שכבר החלטנו שא"ל לברך אבל כשאנו דנים בדבר אם צריך ברכה או לא אין החשש ברכה לבטלה מכריע כלל לפוערו מברכה, דכל שלילי חשש איסור ברכה לבטלה יש לחייבו בברכה שפיר יכולין לחייבין ל"י

כ קהלות ברכות סימן ה יעקב

ביו"ט למחר] ובשלמא בספק אם צריך ברכה הנהנין שהספק הוא על המאכל אם רשאי לאוכלו או אסור עד שיצרך שיעקר הדיון הוא על האכילה או מותרת, בזה שפיר י"ל דהוי דשיל"מ שהרי אותה אכילה עלמו יכול לאכול בלא ספק דהיינו שיחזור ויצרף, אבל כשאנו דנין על הברכה עלמה אם הוא מחוייב בברכה זו או לאו לא שייך לחושבו דשיל"מ משום שיכול לצרף שהרי על זה גופא אנו דנים אם נריך או לא וכשאתה מחייבו אין כאן נחינת אותו דבר עלמו בדרך היתר אלא אתה אוסר לגמרי את הדבר שעליו דנין, וכל כה"ג אינו נחשב דשיל"מ כלל ודוק.

דינים הלכות ברכות סי' א' אות י"ח אות קטן ע' שהביא בשם כמה אחרונים ז"ל שלהלכה אין לצרף מספק אפילו בברכה הנהנין וכנראה שיעקר סמיכתם הוא אפסוק העור בסימן קס"ז והב"י והרמ"א ז"ל בסימן ר"י והספרים שהובא שמה אינם תח"י לעיין בהם, ועיין מש"כ בהש"מ"א שם בכלל ה' לצאר דברי החו"ס ולא ירדתי עדיין להבין דבריו ז"ל היטב. והש"מ"א יאיר עיינו במאור הורחו הקדושה.

סימן ו

בענין ק"ש דאורייתא ובענין מוסף על השיעור אי גם זה נמשך ונחשב בכלל קיום המצוה

בשאג"א סי' א' חקר מני"ל להפוסקים ז"ל הא דפסקו כר"א בברכות דכ"א דספק קרא ק"ש חזר וקורא משום דק"ש דאורייתא וברי שמואל חולק וסבר ק"ש דרבנן ולכאורה ראוי לפסוק כשמואל ואע"פ דמבואר כמה פעמים בגמרא ובירושלמי דק"ש דאורייתא ודרשינן קראי דק"ש ולא משמע כלל דכ"א אסמכתא בעלמא מ"מ אין מזה הוכחה דהלכתא דלא כשמואל דודאי גם שמואל מודה דמדאורייתא מחוייב לקרוא פרשה אחת בזמן שכיבה וקיימה וזהו דקאמר אב"י הווא בד"ת כתיב וכ"כ בתר"י ז"ל בסוגיין ולא נחלקו אלא אי מחוייב לקרות דוקא פרשיות אלו דק"ש או שיואל נמי כשאר פרשיות מדאורייתא, וא"כ כשקורא ק"ש ולא פרשה אחת ודאי גם לשמואל מדאורייתא ומש"מ"א כל בני דרשות דילפינן לענין ק"ש אתי נמי לשמואל וקמפלגי רק היכא דקרא כבר איזו פרשה אי ק"ש אכתי דאורייתא הוא, זולת מסוגיא דדף י"ד מוכח דק"ש מדאורייתא דוקא פרשיות אלו דלשמואל

ועיקר דברי הגרעק"א ז"ל בביאור דברי החו"ס שכתבו להחמיר בספק שזכו משום דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה, כיוון שמועתו לדברי הראשונים ז"ל שכ"כ בארחות חיים הלכות סעודה סימן י"ט (והובא בח"א כלל ה' בהש"מ"א שם) שכתב בסתפק לו אם צריך המוניח חו"ס כתבו כיון דברכה הנהנין אסמכתא אקרא דקודש הילולים ואמרו שנהנה מעוה"ז מעל ואסור ליהנות בלא ברכה וכיון שכן אם מסופק ועדיין אוכל חזר ומצרך כו' עכ"ל. וכן מבוארים הדברים יותר בכל צו סוף הלכות ברכה הפירות ע"ש ואינו תח"י כעה להעתיק לשונו. וכ"כ המהר"ל ז"ל בהלכות פסח מה"ט לצרך גליל פסח על כוס שני אעפ"י שהוא פלוגתא דרבנותא כיון דאסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה. והח"י בסימן תע"ד ס"ק ב' הביאו ותמה עליו דכא קו"ל ספק ברכות להקל וכ"כ המהר"ל ז"ל עלמו סי' מ"ט ע"ש והפשוט שהמהר"ל ז"ל בהלכות פסח אזיל בשיעור החו"ס הני"ל והמש"מ.

ולענין הלכה דעת כ"פ דבכל אופן אין לצרף מספק כמו שכתבו החו"ס כאן בשם רב אלפס ז"ל וכן ראיתי שרמז החק יעקב לתשובה הרא"ש ז"ל ומדברי הש"ע בסימן ר"י וראיתי בשד"ח באסיפת

Comment la Halah'a est-elle fixée ?

רמב"ם הלכות ברכות פרק ח הלכה יב

כל הברכות האלו אם נסתפק לו בהם אם בירך או לא בירך אינו חוזר ומברך לא בתחלה ולא בסוף, מפני שהן מדברי סופרים [...]

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רט סעיף ג

כל הברכות אם נסתפק אם בירך אם לאו, אינו מברך לא בתחלה ולא בסוף, חוץ מבה"מ מפני שהוא של תורה

שם הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסז סעיף ט

אם הוא מסופק אם בירך המוציא אם לאו, אינו חוזר ומברך

משנה ברורה סימן קסז ס"ק מט

מט) אינו חוזר ומברך - כשיאכל עוד דברכת המוציא אינו אלא מדרבנן וספיקא לקולא ומטעם זה אפילו אם ירצה להחמיר ולברך ג"כ אינו רשאי משום ברכה שאינה צריכה מיהו אם נזדמן לפניו במסיבתו אחד שרוצה לאכול פת נכון שיוציאו בברכת המוציא

Programme du Mercredi

A présent nous allons étudier plusieurs Halah'ot qui pourraient nous indiquer quel est le Gueder des Birkot Hanéhénin. Tentez de faire vos conclusions

2. Din du Onen

משנה מסכת ברכות פרק ג משנה א

מי שמתו מוטל לפניו פטור מקריאת שמע מן התפלה ומן התפילין

טור יורה דעה הלכות אבילות סימן שמא

[...] ואינו מברך ברכת המוציא ולא ברכת המזון אפי' אם אוכל עם אחרים שמברכין לא יענה אחריהם אמן ופטור מכל המצות האמורות בתורה ואפילו אם אינו צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחרים שעוסקים בשבילו ואפילו אם ירצה להחמיר על עצמו ולברך או לענות אחר המברכים אינו רשאי [...]

בית יוסף יורה דעה סימן שמא

ברייתא בפרק אלו מגלחין (מו"ק כג): וריש פרק מי שמתו (ברכות יז): מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חברו ואם אין לו בית חברו עושה מחיצה ואוכל אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין מברכין עליו ואין מזמנים עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפילה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ואסיק רב אשי דכל שמוטל עליו לקברו כמוטל לפניו דמי

ומ"ש רבינו והיינו כל הקרובים המתאבלים עליהם. כן כתב הרא"ש שם (מו"ק פ"ג סי' נה, ברכות פ"ג סי' ג) אצל עובדא דרבינו תם כשנפטרה אחותו וכתבו רבינו בסמוך. וכתב הרא"ש (מו"ק שם סי' נד, ברכות שם סי' א) אינו מברך פירוש ברכת המוציא ואין מברכין עליו דלא תימא הוא דאינו מברך אבל אחרים אוכלים עמו ויברכו ברכת (המוציא ויזמנו ויצא הוא בשמיעה קא משמע לן דלא. וכן כתב הרמב"ן ז"ל (תוה"א עמ' טט

ומ"ש רבינו אפילו אם אוכל עם אחרים שמברכין לא יענה אחריהם אמן. ירושלמי (ברכות פ"ג ה"א, מו"ק פ"ג ה"ה) כתבוהו הרא"ש (שם) והרמב"ן שם (עמ' ע): וכתב עוד הרא"ש (שם) רש"י פירש (ברכות שם) אינו מברך אינו צריך שיברך משמע שאם רצה לברך הרשות בידו ולא משמע כן בשמעתין. וכן דעת התוספות (שם ד"ה ואינו) והרב רבינו יונה (ר"פ מי שמתו) דאסור לברך. ומדברי הרמב"ם בהלכות קריאת שמע (פ"ד ה"ז) נראה דכרש"י סבירא ליה שהרשות בידו

פתחי תשובה יורה דעה סימן שמא ס"ק ד

ואינו מברך ברכת המוציא כתב בספר חמודי דניאל כ"י נראה דאונן אף על פי שמותר לאכול בלא ברכה חייב בנטילת ידים בין במים ראשונים בין באחרונים ע"ש ולע"ד צ"ע בזה. שוב ראיתי בספר בר"י אות ה' שכתב דפשיטא ליה דאונן חייב בנט"י דנט"י הוי משום גזירה משום סרך תרומה ולפ"ז דהוי גזירה דרבנן אין ספק

דחייב דכולהו לאוין מדאורייתא ודרבנן האונן חייב והביא דמהר"י אלפאנדרי נסתפק בזה ובשו"ת (מכתם לדוד) הסכים כן דחייב ומ"מ נראה דהאונן יטול ידיו ולא יברך ע"ש

3. Din du Baal Kéri

משנה מסכת ברכות פרק ג משנה ד

בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ר' יהודה אומר מברך לפניהם ולאחריהם

4. Din de l'ouvrier envers son employeur

טז.

היה קורא פרק שני ברכות

ולא קשיא כ"אן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן והתניא הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק"ש ומתפללין ואוכלין פתן וואין מברכים לפניו ואי אבל מברכין לאחריה שתיים כיצד ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ במה דברים אמורים בעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מיסב עמהן מברכין כתיקונה: חתן פטור מק"ש: תנו רבנן

Programme du Jeudi

5. Din de celui qui a inséré un aliment dans sa bouche sans faire sa bénédiction

שולחן ערוך אורח חיים סימן קעב סעיף א

שכח והכניס משקין לתוך פיו בלא ברכה, בולען ואינו מברך עליהם ברכה ראשונה. הגה: וי"א דמברך עליהם, וכן נראה עיקר (הרשב"א בשם הראב"ד והרא"ש פרק ג' שאכלו וכן דברי הרמב"ם פ"ח מהל' ברכות).

6. Consommation dans un endroit impropre

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן סב סעיף ד (העיקר ברמ"א)

אם מחמת חולי או אונס אחר קרא ק"ש בלבו, יצא. הגה: ואף לכתחלה יעשה כן אם הוא במקום שאינו נקי לגמרי ואינו יכול לנקותו משום אונס, יהרהר בלבו. ובלבד שלא יהא מקום מטונף לגמרי דאסור להרהר בדברי תורה במקום הטנופת (ב"י סי' כ"ה)

משנה ברורה סימן סב ס"ק ח

ואף לכתחלה וכו' - כתב הט"ז מזה יש ללמוד במי שצמא בלילה במטתו שא"א לו ליטול ידיו ולברך יהרהר הברכה בלבו וישתה. ובספר מטה יהודא חולק עליו וכתב דהרי אפשר לו לעמוד וליטול ידיו ואין דומה לחולה ולאנוס דאין דבין אפשר משאי אפשר ואפילו אם אין לו מים על הנטילה והשתייה או שקשה לו לעמוד מפני הקור הרי [א] יוכל לקנח ידיו בכותל או בכל מידי דמנקי וזה מהני אפילו כשיודע בודאי שנגע בידיו במקומות המכוסים וכדלעיל בסימן ד' סעיף כ"ב וכ"ג

שם ס"ק ט

ט) שלא יהא וכו' - ואם המקום ההוא מטונף לגמרי לא יהרהר נוסח קריאת שמע או הברכה רק [ב] יחשוב בלבו שמחוייב ואינו יכול לקיים ויצטער על זה וד' יראה ללבב ליתן לו שכר המחשבה כיון שהוא אנוס. ונראה פשוט דהשותין בבית המרחץ שלא כדין עושין דהרי שם אסור אפילו להרהר ואינו אנוס לשתייה זו ועיין לקמן בסימן פ"ד מה שאכתוב שם בשם הפרי מגדים בענין זה

ביאור הלכה סימן סב סעיף ד"ה שלא יהא

שלא יהא וכו' - עיין במ"ב במה שכתב לענין השתייה במרחץ שלא כדין הוא ולישנא דהח"א גרם להם לטעות בזה ובאמת לענ"ד דבר זה פשוט מאוד דאין להתיר משום שהוא אנוס על הברכה שאינו יכול לברך דזה היה שייך לומר רק אם היו אומרים חז"ל דהוא מצוה לברך ובאמת הלא אחז"ל ברכות דף ל"ה דאסור להנות בלי ברכה וכעין זה מוכח ממ"א בסימן י"ג עי"ש ולבד זה הלא יכול לצאת מהמרחץ ולברך ולשתות או עכ"פ לכנוס בבית אמצעי של המרחץ ויהרהר שם הברכה

Quelle est la conclusion du Minh'at Chelomo ?

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן יח

ח. והנלענ"ד בזה דהנה ידוע ומפורסם דעת המהרש"א בפסחים ק"ב ע"א ד"ה להודיעך דלא אמרין ספק ברכות לקולא אלא בברכת המצוות דהברכות אין מעכבות, משא"כ בברכת הנהנין דאסור לאכול בלא ברכה שפיר צריך לחזור ולברך, משום דאל"כ יהי' אסור לו ליהנות מספק בלא ברכה, וכ"כ גם האבן העוזר בסי' רי"ד ועיין גה"ש ברכות י"ב ע"א, וחזינן מהכא דס"ל שעיקר חיוב הברכה הוא משום דסברא הוא שאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה וכמאמרם דחשיב כאילו גזל או מעל ונמצא דלדידהו עיקר חובת הברכה הוא כדי להתיר את ההנאה, אולם להלכה לא קיי"ל הכי וכמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ז סעיף ט' "אם הוא מסופק אם בירך המוציא אם לאו אינו חוזר ומברך" וכן הוא גם בסי' ר"ט סעיף ג' עיין שם שלא נזכר כלל דאסור לאכול מספק, ונלענ"ד ליתן טעם נכון ולהוכיח שכן הוא דהרי תנן בברכות כ' ע"ב בעל קרי מברך על המזון לאחריו ואינו מברך לפניו, והיינו משום דכיון דברכה שלפניו לאו דאורייתא היא לכן לא אצרכוהו רבנן, ופשוט הוא דבכה"ג מותר לו לאכול ולשתות כמה שירצה ולא אמרין דעבר על איסור גזל של נהנה מן העוה"ז בלא ברכה ויאסר באכילה ושתיה עד שיטבול, ומצינן נמי גבי אונן דפטור מכל המצוות דאינו מברך כלל לא ברכת המוציא ולא ברכת המזון, ואפי"ה כתבו האחרונים ביו"ד סי' שמ"א שחייב עכ"פ בנטיילת ידים משום דכיון דהוי גזירה משום סרך תרומה לכן חייב בנטיילה כיון דכולהו לאווין דאורייתא ודרבנן האונן שפיר מזהר עליהם דרק מן המצוות הוא דפטור אבל אינו רשאי כלל לעבור על איסורין, וכיון שכן קשה דלדעת המהרש"א שעיקר חיוב הברכה הוא להתיר את האיסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה, א"כ גם אונן אמאי אוכל בלא ברכה ותפ"ל דפטור רק מן המצוות אבל לא לעבור על איסורין ומה טעם רשאי לאכול כמה שירצה בלא ברכה, אלא ודאי דעיקר חיוב ברכת הנהנין הוא משום דחייב חכמים להודות ולהלל לד' קודם שהוא אוכל ושותה, וחיוב זה סברא הוא משום מדת דרך ארץ וכדמצינן שחייבו לברך בברכת המצוות, אלא ההבדל הוא רק בזה דאילו גבי מצוות לא אלמוהו כ"כ את החיוב עד כדי כך שיהא אסור לעשות מצוה בלא ברכה ושפיר מותר להניח טלית ותפילין באמצע התפלה ולברך אח"כ, משא"כ גבי ברכת הנהנין אלמוהו רבנן לחיוב הברכה ואמרו דכל זמן שלא בירך הוי כאילו מעל או גזל וכדאיתא בברכות ל"ה ע"א, ונמצא לפי"ז דטעמא דחשיב גזל הוא רק משום דמחוייב לברך אבל לא שהברכה באה להתיר את האכילה, ומשו"ה בעל קרי' ואונן כיון דלא מחייבי בברכה שפיר מותר להם לאכול ולשתות בלא ברכה כיון שעיקר איסור הנאה בלא ברכה אינו כלל איסור עצמי אלא מסתעף רק ממה שחייבוהו חכמים בברכה ולכן כל שהוא פטור מן הברכה אינו עובר כלל בשום איסור ... ואף שכתב המהרש"א בברכות ל"ה ע"א שכאילו גוזל ממש את הדבר שהוא אוכל ולא רק כגוזל ברכה מהקב"ה, מ"מ כשאינו יכול לברך אינו גוזל כלום, ואף שהמשנ"ב בסי' ס"ב סק"ט אסור לשתות בבית המרחץ היינו מפני שחייב להמתין עד שיצא מהמרחץ ויברך והרי זה דומה להא דאסור לאכול ולשתות קודם התפלה או קודם קידוש והבדלה דאין הקידוש בא להתיר את האכילה אלא אדרבה הוא דכיון דרמיא עליה מצוות קידוש והבדלה לכן אסרו חכמים לאכול ולשתות קודם שיקדש או יבדיל וכמו כן הכא, ומצינו נמי כע"ז לענין טבילת כלים ביו"ד סי' ק"כ סעיף י' דכתב הרמ"א בהג"ה "ישראל ועכו"ם שקנו כלי בשותפות אין צריך טבילה" והיינו משום דבלא"ה אינו יוצא מידי שם טומאה ע"י טבילה כיון דעדיין שם עכו"ם עליו, ועיין בהגהות בית מאיר שתמה ע"ז וז"ל "בעיני יפלא דמה בכך דאינו יוצא וכו' אכתי מי התיר להשתמש בו בלי טבילה אדרבה נימא לחומר דמשום זה באמת אסור עכ"ל", ונלענ"ד דאין זה תימא משום דאפי' אי קיי"ל דטבילת כלים הוי דאורייתא מ"מ הא דאסור להשתמש עם הכלי בלא טבילה הוי ודאי דרבנן והיינו משום דאלמוהו רבנן לחיוב הטבילה ואסרו להשתמש קודם טבילה, וכיון שכן פשוט הוא דבכה"ג דלא מהני לי' טבילה כיון שאינו מחויב במצות טבילה שפיר רשאי להשתמש גם בלא טבילה, וכמו כן נלענ"ד דכיון דכללא הוא דספק ברכות לקולא לכן גם לענין ברכת הנהנין שפיר אמרין הכי, כיון דנתבאר דמה שאסור לאכול בלא ברכה הוא רק משום חיוב הברכה וממילא אמרין שפיר דבכה"ג דהוי ספיקא ואינו מחוייב לברך דשפיר מותר לאכול גם בלא ברכה וגם אסור להחמיר ולברך משום חשש עבירת לא תשא

Bon Limoud sur Matmidim !